# Kiswahili Gredi ya 4

## Mihula 1, 2 na 3 - maelezo ya mada 52

### KATIKA KILA MADA

- Utakachojifunza na msamiati.
- Maelezo mafupi na wazi pamoja na mifano.
- Maswali ya kujaribu na jaribio la mada, pamoja na majibu mwishoni.

### MADA KATIKA MAELEZO HAYA

| Mada | Jina | Muhula |
|---|---|---|
| 1.1.1 | Matamshi Bora | 1 |
| 1.2.1 | Nyumbani: Kusoma kwa Ufahamu | 1 |
| 1.3.1 | Nyumbani: Insha ya Wasifu | 1 |
| 1.4.1 | Nomino | 1 |
| 1.4.2 | Vitenzi | 1 |
| 1.4.3 | Vivumishi | 1 |
| 2.1.1 | Maamkuzi na Maagano | 1 |
| 2.2.1 | Nidhamu mezani: Kusoma kwa Kina | 1 |
| 2.3.1 | Nidhamu mezani: Insha ya Masimulizi | 1 |
| 2.4.1 | Viwakilishi | 1 |
| 2.4.2 | Vielezi | 1 |
| 3.1.1 | Vitendawili | 1 |
| 3.2.1 | Mavazi: Kusoma kwa Ufasaha | 1 |
| 3.3.1 | Kuandika kwa Tarakilishi | 1 |
| 3.4.1 | Viunganishi | 1 |
| 3.4.2 | Vihusishi | 1 |
| 3.4.3 | Vihisishi | 1 |
| 4.1.1 | Maneno ya Upole | 1 |
| 4.2.1 | Dira: Kusoma kwa Mapana | 1 |
| 4.3.1 | Dira: Barua ya Kirafiki | 2 |
| 4.4.1 | Ngeli ya A-WA | 2 |

Elimu254 • Learn • Grow • Build Tomorrow

| | | |
|---|---|---|
| **5.1.1** | Methali | 2 |
| **5.2.1** | Ushauri-nasaha: Kusoma kwa Ufahamu | 2 |
| **5.3.1** | Ushauri-nasaha: Insha ya Maelezo | 2 |
| **5.4.1** | Ngeli ya U-I | 2 |
| **6.1.1** | Shairi | 2 |
| **6.2.1** | Bendera ya taifa: Kusoma kwa Kina | 2 |
| **6.3.1** | Bendera ya taifa: Insha ya Wasifu | 2 |
| **6.4.1** | Ngeli ya LI-YA | 2 |
| **7.1.1** | Nahau | 2 |
| **7.2.1** | Matunda na mimea: Kusoma kwa Mapana | 2 |
| **7.3.1** | Matunda na mimea: Insha ya Maelezo | 2 |
| **7.4.1** | Ngeli ya KI-VI | 2 |
| **7.4.2** | Ngeli ya LI-LI | 2 |
| **8.1.1** | Visawe | 3 |
| **8.2.1** | Wanyama wa porini: Kusoma kwa Ufahamu | 3 |
| **8.3.1** | Wanyama wa porini: Insha ya Masimulizi | 3 |
| **8.4.1** | Mnyambuliko wa Vitenzi | 3 |
| **9.1.1** | Mazungumzo ya Kimuktadha: Miktadha Isiyo Rasmi | 3 |
| **9.2.1** | Afya bora: Kusoma kwa Mapana | 3 |
| **9.3.1** | Afya bora: Insha ya Maelezo | 3 |
| **9.4.1** | Vinyume vya Nomino | 3 |
| **10.1.1** | Tashbihi | 3 |
| **10.2.1** | Kusoma Kidijitali | 3 |
| **10.3.1** | Kukabiliana na uhalifu: Insha ya Masimulizi | 3 |
| **10.4.1** | Nyakati na Hali | 3 |
| **11.1.1** | Masimulizi | 3 |
| **11.2.1** | Mapato: Kusoma kwa Ufasaha | 3 |
| **11.3.1** | Mapato: Barua ya Kirafiki | 3 |
| **11.4.1** | Ukanushaji | 3 |
| **11.4.2** | Ukubwa wa Nomino | 3 |
| **11.4.3** | Udogo wa Nomino | 3 |

Elimu254 Learn • Grow • Build Tomorrow

## YALIYOMO


| Mada | Jina | Muhula | Ukurasa |
|---|---|---|---|
| 1.1.1 | Matamshi Bora | 1 | 5 |
| 1.2.1 | Nyumbani: Kusoma kwa Ufahamu | 1 | 7 |
| 1.3.1 | Nyumbani: Insha ya Wasifu | 1 | 8 |
| 1.4.1 | Nomino | 1 | 9 |
| 1.4.2 | Vitenzi | 1 | 10 |
| 1.4.3 | Vivumishi | 1 | 11 |
| 2.1.1 | Maamkuzi na Maagano | 1 | 12 |
| 2.2.1 | Nidhamu mezani: Kusoma kwa Kina | 1 | 13 |
| 2.3.1 | Nidhamu mezani: Insha ya Masimulizi | 1 | 14 |
| 2.4.1 | Viwakilishi | 1 | 15 |
| 2.4.2 | Vielezi | 1 | 16 |
| 3.1.1 | Vitendawili | 1 | 17 |
| 3.2.1 | Mavazi: Kusoma kwa Ufasaha | 1 | 18 |
| 3.3.1 | Kuandika kwa Tarakilishi | 1 | 20 |
| 3.4.1 | Viunganishi | 1 | 22 |
| 3.4.2 | Vihusishi | 1 | 23 |
| 3.4.3 | Vihisishi | 1 | 24 |
| 4.1.1 | Maneno ya Upole | 1 | 25 |
| 4.2.1 | Dira: Kusoma kwa Mapana | 1 | 26 |
| 4.3.1 | Dira: Barua ya Kirafiki | 2 | 27 |
| 4.4.1 | Ngeli ya A-WA | 2 | 29 |
| 5.1.1 | Methali | 2 | 31 |
| 5.2.1 | Ushauri-nasaha: Kusoma kwa Ufahamu | 2 | 32 |
| 5.3.1 | Ushauri-nasaha: Insha ya Maelezo | 2 | 34 |
| 5.4.1 | Ngeli ya U-I | 2 | 35 |
| 6.1.1 | Shairi | 2 | 37 |
| 6.2.1 | Bendera ya taifa: Kusoma kwa Kina | 2 | 38 |
| 6.3.1 | Bendera ya taifa: Insha ya Wasifu | 2 | 40 |
| 6.4.1 | Ngeli ya LI-YA | 2 | 41 |
| 7.1.1 | Nahau | 2 | 43 |
| 7.2.1 | Matunda na mimea: Kusoma kwa Mapana | 2 | 44 |
| 7.3.1 | Matunda na mimea: Insha ya Maelezo | 2 | 46 |


Elimu254 • Learn • Grow • Build Tomorrow

| | | | |
|---|---|---|---|
| **7.4.1** | Ngeli ya KI-VI | 2 | 47 |
| **7.4.2** | Ngeli ya LI-LI | 2 | 49 |
| **8.1.1** | Visawe | 3 | 51 |
| **8.2.1** | Wanyama wa porini: Kusoma kwa Ufahamu | 3 | 52 |
| **8.3.1** | Wanyama wa porini: Insha ya Masimulizi | 3 | 54 |
| **8.4.1** | Mnyambuliko wa Vitenzi | 3 | 55 |
| **9.1.1** | Mazungumzo ya Kimuktadha: Miktadha Isiyo Rasmi | 3 | 57 |
| **9.2.1** | Afya bora: Kusoma kwa Mapana | 3 | 58 |
| **9.3.1** | Afya bora: Insha ya Maelezo | 3 | 60 |
| **9.4.1** | Vinyume vya Nomino | 3 | 61 |
| **10.1.1** | Tashbihi | 3 | 62 |
| **10.2.1** | Kusoma Kidijitali | 3 | 63 |
| **10.3.1** | Kukabiliana na uhalifu: Insha ya Masimulizi | 3 | 64 |
| **10.4.1** | Nyakati na Hali | 3 | 65 |
| **11.1.1** | Masimulizi | 3 | 67 |
| **11.2.1** | Mapato: Kusoma kwa Ufasaha | 3 | 68 |
| **11.3.1** | Mapato: Barua ya Kirafiki | 3 | 70 |
| **11.4.1** | Ukanushaji | 3 | 71 |
| **11.4.2** | Ukubwa wa Nomino | 3 | 73 |
| **11.4.3** | Udogo wa Nomino | 3 | 74 |
| | Majibu | | 75 |


Elimu254 Learn • Grow • Build Tomorrow

Mada kuu 1.0 Nyumbani | Muhula wa 1

# 1.1.1 Matamshi Bora

## UTAKACHOJIFUNZA

Mwishoni mwa mada hii unafaa kuweza:

- kutambua silabi zinazotokana na sauti p/b, t/d, k/g, ch/j katika maneno
- kutamka silabi zinazotokana na sauti p/b, t/d, k/g, ch/j
- kutamka vitanzandimi vinavyoundwa kwa silabi za sauti p/b, t/d, k/g, ch/j
- kuunda vitanzandimi kutokana na sauti p/b, t/d, k/g, ch/j
- kuchangamkia kukariri vitanzandimi vinavyoundwa kwa silabi za sauti zinazokaribiana

## MSAMIATI

silabi, sauti, vitate, kitanzandimi, matamshi, pata / bata, tawa / dawa, kesi / gesi, chembe / jembe.

## 1. Silabi za sauti p na b katika maneno

### Silabi na maneno ya sauti p na b

Silabi za p: pa, pe, pi, po, pu. Silabi za b: ba, be, bi, bo, bu. Maneno: pata - bata, paka - baka, pua - bua, papa - baba. Sauti p hutamkwa bila kutetemesha koo; sauti b hutetemesha koo. Weka vidole kooni useme "bbb" kisha "ppp" uhisi tofauti.

Neno moja likibadilishwa sauti moja tu, maana hubadilika: "Bata anaogelea" si sawa na "Nimepata kalamu". Maneno kama haya yanaitwa vitate. Wanafunzi wasome silabi kutoka kwenye chati kwa pamoja, kisha mmoja mmoja.

## 2. Silabi za sauti t/d na k/g katika maneno

### Silabi na maneno ya t/d na k/g

Silabi: ta, te, ti, to, tu - da, de, di, do, du; ka, ke, ki, ko, ku - ga, ge, gi, go, gu. Vitate: tamu - damu, tawa - dawa, kesi - gesi, kundi - gundi, kaa - gaa.

Sentensi za mazoezi: Chai hii ni tamu. Damu ilitoka kidoleni. Bibi anapikia jikoni kwa gesi. Mwalimu alibandika picha kwa gundi. Wanafunzi wasikilize sauti zilizorekodiwa (kama kifaa kipo) kisha watamke pamoja na mwalimu.

## 3. Silabi za sauti ch na j; kutamka vitanzandimi

### Vitanzandimi vya darasa letu

Silabi: cha, che, chi, cho, chu - ja, je, ji, jo, ju. Vitate: chembe - jembe, chuma - juma. Vitanzandimi: (1) Baba alivua papa katika bahari pana. (2) Dada Tatu alitia dawa tamu kwenye tende. (3) Kuku wa Gogo alikanyaga gunia la karanga. (4) Chacha alichimba chini kwa jembe la Juma.

Kitanzandimi ni sentensi yenye maneno yenye sauti zinazokaribiana, inayokaririwa haraka ili kuboresha matamshi. Anza polepole, kisha ongeza kasi. Vikundi vishindane kukariri mara tatu bila kukosea.

## 4. Kuunda vitanzandimi na kueleza umuhimu wa matamshi bora

### Jinsi ya kuunda kitanzandimi

Hatua: (1) Chagua jozi ya sauti, kwa mfano k na g. (2) Orodhesha maneno yake: kaka, keki, kubwa, gari, gunia, Gakii. (3) Yaunganishe kwa sentensi yenye maana: "Kaka Gakii alikula keki kubwa garini." (4) Kariri haraka mara tatu.

Matamshi bora hutusaidia kueleweka: tukikosea sauti moja, maana ya neno hubadilika. Kukariri vitanzandimi huimarisha ulimi, hujenga ujasiri wa kuzungumza na huleta furaha darasani. Vikundi viandike vitanzandimi vyao ubaoni (au kwenye kifaa cha kidijitali) na kurekebishiana.

## JARIBU HAYA

1. Taja silabi tano za sauti b.
2. Neno "pua" lina silabi zipi?
3. Taja silabi tano za sauti d.
4. Jaza: Daktari alinipa ___ (tawa / dawa) ya kikohozi.
5. Kitanzandimi ni nini?
6. Kitanzandimi cha 4 kina sauti zipi zinazokaribiana?
7. Unda kitanzandimi kwa kutumia sauti t na d.
8. Kwa nini tunakariri vitanzandimi?

## JARIBIO LA MADA

T1. Andika jozi moja nyingine ya vitate vya p na b na utunge sentensi kwa kila neno.

T2. Tunga sentensi moja yenye maneno "tamu" na "damu".

T3. Kariri kitanzandimi cha 1 mara tatu mfululizo na kumrekodi mwenzako (kama kifaa kipo) ili mlinganishe matamshi.

T4. Unda kitanzandimi kwa sauti ch na j chenye maneno yasiyopungua matano.

Elimu254
Learn • Grow • Build Tomorrow

# 1.2.1 Nyumbani: Kusoma kwa Ufahamu

## UTAKACHOJIFUNZA

Mwishoni mwa mada hii unafaa kuweza:

- kutambua msamiati wa suala lengwa uliotumika katika kifungu cha hadithi ili kuimarisha ufahamu
- kutumia msamiati lengwa kwa usahihi katika sentensi
- kutoa muhtasari wa ujumbe wa kifungu cha hadithi
- kujenga mazoea ya usomaji bora katika maisha ya kila siku

## MSAMIATI

sebule, kochi, meza, mtoto wa meza, balbu (globu), kizingiti, fremu, neti, tendegu, mvungu, figa, kinu, tumbuu, kupiga deki.

## 1. Msamiati wa nyumbani katika kifungu "Siku ya Usafi Nyumbani"

**Kifungu: Siku ya Usafi Nyumbani**

Jumamosi asubuhi, familia ya Mzee Baraka iliamka mapema kufanya usafi. Mama aliwaambia watoto, "Kila mtu achukue kazi yake." Neema alifagia sebule na kupanga makochi vizuri. Kaka yake Tumaini alifuta vumbi kwenye meza kubwa na mtoto wa meza. Baba alipanda kiti na kubadilisha balbu iliyokuwa imeungua. Kisha akatengeneza fremu ya picha ya harusi yao iliyokuwa imevunjika. Bibi alikaa kizingitini akipepeta mchele kwa tumbuu. Baadaye alitwanga mahindi kwenye kinu. Neema aliingia chumbani akakuta neti imeshuka. Aliifunga upya kwenye tendegu za kitanda. Tumaini aliinama na kutoa viatu vyote mvunguni mwa kitanda. Mwishowe mama alipiga deki sakafu yote hadi ikang'aa. Jioni, bibi aliwasha moto kwenye figa na kupika ugali mtamu. Wote walikula pamoja wakicheka. Baba alisema, "Nyumba safi ni furaha ya familia."

Maana: figa ni mawe matatu ya kupikia; tendegu ni nguzo za kitanda; mvungu ni nafasi chini ya kitanda; kupiga deki ni kuosha sakafu kwa kitambaa na maji; kizingiti ni sehemu ya chini ya mlango. Wanafunzi waoanishe kadi maneno na picha.

## 2. Kujibu maswali na kutoa muhtasari wa kifungu

**Muhtasari wa "Siku ya Usafi Nyumbani"**

Muhtasari ni maelezo mafupi ya mambo makuu ya kifungu. Hatua: (1) Soma kifungu chote. (2) Jiulize: nani? alifanya nini? wapi? kwa nini? (3) Andika mambo makuu tu kwa maneno yako.

Mfano wa muhtasari: Familia ya Mzee Baraka ilifanya usafi nyumbani siku ya Jumamosi. Kila mtu alifanya kazi yake, kisha wakala pamoja kwa furaha. Ujumbe: tukishirikiana, nyumba huwa safi na familia hufurahi. Wanafunzi wasome kifungu kwa zamu kisha wajibu maswali kwa vikundi.

## JARIBU HAYA

1. Neema alifanya kazi gani sebuleni?
2. Baba alibadilisha nini?
3. Familia ilifanya usafi siku gani?
4. Bibi alifanya kazi zipi?

## JARIBIO LA MADA

T1. Andika sentensi tatu kuhusu kazi unazofanya nyumbani ukitumia maneno sebule, kupiga deki na mvungu.

T2. Kwa nini baba alisema "Nyumba safi ni furaha ya familia"?

Mada kuu 1.0 Nyumbani | Muhula wa 1

# 1.3.1 Nyumbani: Insha ya Wasifu

## UTAKACHOJIFUNZA

Mwishoni mwa mada hii unafaa kuweza:

- kutambua insha ya wasifu kwa kuzingatia muundo
- kuandika insha ya wasifu kwa kuzingatia ujumbe, mtindo na muundo ufaao
- kuchangamkia utunzi mzuri wa insha ya wasifu ili kujenga ubunifu wake

## MSAMIATI

insha, wasifu, anwani, utangulizi, mwili, hitimisho, sifa, vidokezo.

## 1. Maana na muundo wa insha ya wasifu

**Kielelezo: Mama Yangu**

Mama yangu anaitwa Rehema Wanjiku. Ana umri wa miaka arobaini. Yeye ni mrefu wa wastani, ana uso wa mviringo na tabasamu la kupendeza. Mama ni mwalimu katika shule ya msingi ya kijijini kwetu. Kila asubuhi huamka mapema kutuandalia chai. Ni mpole, mwenye bidii na hupenda kusaidia majirani wagonjwa. Jioni hutusaidia kufanya kazi za ziada. Ninampenda mama yangu sana na ninataka kuwa mwalimu kama yeye. Muundo: anwani (MAMA YANGU) juu katikati; utangulizi - jina na umri; mwili - sura, kazi, tabia na mambo anayofanya; hitimisho - hisia za mwandishi kuhusu mtu huyo. Insha ya wasifu ni insha inayoeleza sifa za mtu.

## 2. Kuandika insha ya wasifu ya mtu anayemjua

**Mpango wa insha: Rafiki Yangu**

Vidokezo: (1) Jina - Omondi; umri - miaka tisa. (2) Sura - mfupi, nywele fupi, macho makubwa. (3) Tabia - mcheshi, mkweli, hupenda kusoma. (4) Anachopenda - kucheza kandanda. (5) Hisia zangu - ninamthamini kama ndugu. Andika insha ya aya nne (maneno 100-120): kila kidokezo kiwe sentensi kamili; anza sentensi kwa herufi kubwa, maliza kwa kituo; tumia hati nadhifu na tahajia sahihi. Wanafunzi wenye tarakilishi waandike na kumtumia mwalimu insha yao. Baadaye wenzake waisome na kuitolea maoni kwa heshima.

## JARIBU HAYA

1. Insha ya wasifu ni nini?
2. Taja sehemu nne za insha ya wasifu.
3. Andika utangulizi wa insha ya wasifu kuhusu mwalimu wako.
4. Andika sentensi moja ya mwili inayoeleza tabia ya mtu huyo.

## JARIBIO LA MADA

T1. Andika vidokezo vitano kuhusu rafiki yako (jina, umri, sura, tabia, anachopenda).

T2. Andika insha ya wasifu kuhusu kiongozi unayempenda katika jamii yenu.